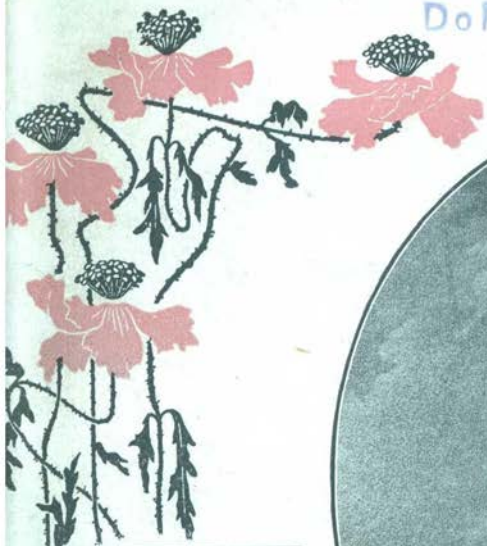

Doležal

Generál Suvorov

NAKLADATEL
JINDŘICH LORENZ
V TŘEBÍČI

52

GENERAL SUWOROV.

Obrazy ze života největšího válečníka ruského
ze století 18.

Uhledal a sestavil

STANISLAV CILIJÁK.

V Třebíči na Moravě.

Nakladatel JINDŘICH LORENZ knihkupectví.

„— když všechny živé vlny národa v jediný, mohutný proud se spojují, v obrovský proud jeho sil, tu prostřed něho jakoby z tůní jeho nejhlubších vstávají jemu velikáni, ve které on jakoby se vtěloval a jimi vystupoval na dějiště činů světových.“

Fr. Ad. Šnbert : „Z českého jihu.“

PŘEDMLUVA.

Údělem všech rodem vynikajících neb skutky velikých lidí jest, že se o nich povídá, píše a opět povídá, staré ať pravdivé neb nepravdivé se v obměnách poznov vypráví a nové vždy zajímavější se dále vymýšlí a opět píše, tak že můžeme říci, že velicí teprvé po své smrti žítí počínají a to životem, jaký jim připravili nadšenci v horování svém neb posměváči ve své zlo- myslnosti, životem, druhdy od pravdy pod značným ú- hlem odchýleným. Není každému přístupno dílo histo- ricky přísné a proto čte se, co jest na snadě; často čer- páme vědomosti své jediné z románů, tak na pří- klad o Janu Žižkovi z Herloše, o Josefu II. z Mühl- bachové, o Napoleonu I. z Ereckmann Chatriana a p. Tím nebudiž řečeno, že díla toho druhu by se neměla čísti, ale čísti se musí rozhodně jako román. Aby se však četla jen a jediné takhle správně, jest třeba, aby ku čtení toho druhu knih byly do rukou čtenářů dány hi- storicky správné vysvětlivky, tak aby čtenář snadně rozpoznati mohl zefírový šum básníkovy fantasie od ko- vového zvuku kročejů dějinných. Vysvětlivkami tako- vými mohou býti spisky psané za účelem posloužiti

pravdě a tím i u vědomí, že možno takto posloužiti i národu, na jehož výchově za pravdou směřující, musí všem býti záleženo.

Ve dny 18.—25. května t. r. oslavilo veškeré Rusko památku velikého vůdce carských pluků. Petrohrad, Moskva, Kiëv, Oděsa, Charkov, Tiflis, Archangelsk, Tomsk, Jakutsk, Chabarovsk, Vladivostok, Port-Arthur, Dalní, Samarkand, Turkestan atd. předstihovaly se v nadšených vzpomínkách na velikého slovanského generála. Všude na Rusi konány přednášky o Alexandru Vasilijeviči Suvorovu, ve kterých zvláště co nejrozhodněji odmítnuty byly všechny ony lehkomyšlné a škodolibé anekdoty, jimiž tak přemnoží přátelé Ruska per analogiam historicky čistou paměť slavného ruského hrdiviny snažili se potřísniti.

Nuže, budiž i nám jasno, co všem lidem dobré vůle a nám zvláště jako pokrevencům ruským jasno býti má, že Rusové plným právem v Alexandru Vasilijeviči Suvorovu oslavili nejen svého, ale i všech Slovanů velikého a zasloužilého reka a vlastence. A tenť jest účel spisku tohoto, který nemoha býti nazván životopisem jednoho z největších geniů národa ruského — anť máme za to, že dílo té hodnoty přísluší psáno býti člověkem ruským, přece má býti jedním z paprsků, kteréž až všechny vrženy budou za osvětlením nám skryvané pravdy, způsobí kdysi úplné vyjasnění ku prospěchu vzájemného se poznávání a slovanského se podporování.

St. C.

Na počátku vojenské dráhy.

Pomyslíme si: Zeela obyčejný vojenský žebřík: první příčka kadet, druhá důstojník, třetí, čtvrtá, pátá atd. ještě vyšší důstojník a konečně general a nejvýše general generálů — generalissimus. Ovšem, tak to chodilo, tak to chodí po dnes, jenže žebříky ty nebyly a nejsou doposud všude stejně dlouhé, však za vlády Anny Ivanovny 1730.—1741. a všemohoucího jejího milce, Birona, vévody kuroňského, sáhal žebřík ten v Rusku pro vojáky nešlechtice, jakým byl Alexandr Vasilijevič Suvorov přímo až k nebesům; byl téměř k neslezení. Šlechtickým miláčkům přistavovaly se drobátko kratší.

V jedenáctém roce zavezl otec Vasil, pozdější general, synka svého Alexandra z Moskvy, kdež se byl tento 24. listopadu 1729. narodil na vojenský ústav do Petrohradu. To bylo za vlády cařice Anny Ivanovny obklopené zhýčkanými Němci, jimž v čele stáli Biron a general Münnich. Vliv těchto mužů jevil se všude a ve všem vojenském zřízení měrou nejznačnější. Na vojenském učelišti zadávána hojně místa učitelská rozeným Němcům a vyučování umění válečnému dělo se v duchu německých strategů, bez ohledu a bez pochopení, ku válečným zkušenostem a schopnostem národa ruského.

Slovanská duše mladého Suvorova pode jhem cizí té dresury trpěla očividně. Stával se zamlklým, v sebe uzavřeným a nehledaje, nenacházel ve spolužácích svých, rodovými výhodami hýčkaných, přátel. Hubeněl a vyrůstal v mladíka postavy přeútlé.

V prvním roce petrohradského pobytu častěji posteskoval si otcí, avšak otec Vasil nevidá nikdež jinde vyhlídky, nutil syna setrvati. A tak Alexandr Vasiljevič statečně vytrval na prvé přičce tohoto dlouhatánského žebříku vojenské kariery v Rusku.

Roku 1741. navštívila cařice Anna, provázena jsouc Bironem, školu kadetní. Konána jakás takás zkouška. Učitelé položili kadetům otázku, kdy vyjednává se s nepřítelem? Když se nikdo ku zodpovídání otázky nehlásil, vyvolán ten i onen, ale učitelé jen nespokojeně vrtěli hlavami.

Tu přišla řada na Suvorova, který odpověděl hlasitým: *Nikdy!* Učitelé pohleděli na sebe, načež se tázali, proč tak myslí?

A stejně tvrdivě zněla odpověď: Protože nepřítel *musí býti poražen a na něm jest pak vyjednávatí*. Cařové se odpověď ta velice líbila a zvolala obrácena k Bironovi: „Fort bien!

I učitelé jevíli se bystrou odpovědí Alexandra Vasiljeviče velmi spokojeni.

Po té povstal vévoda Biron, a přiblíživ se k Suvorovu, tázal se jej *po německu*, ovládaje ruštinu jen nuzně:

„Za koho a proti komu musí vždy vojín bojovati?“

Mladý kadet neodpovídal; učitelé byli nepokojni; jiní chovanci původu německého blásili se s odpovědí.

Vévoda položil otázku touž po francouzsku. Suvorov však opět nie. Tu v rozpacích obrátil se vévoda ku cařici. Tato však usmívajíc se, povstala a opakovala otázku vévodovu čistou ruštinou.

„Nu, goluběíku, za koho a proti komu?“

A tu odpověděl Alexandr Vasiljevič: „Za cara a *proti cizincům*.“

Cařice v témž okamžiku pohleděla na Birona, který zrůměněl a zamračen odcházel s cařicí Annou z vojenského ústavu.

Za výrok tento nedostalo se mladému kadetovi pochvály žádné, ba učitelé projevíli mu nelibost, že málo pěstuje učení se cizím jazykům, rozuměj němčině a francíně.

* *

Doba byla ale velmi pohnutá a vážná, nežli aby přímost byla mohla škoditi Suvorovu a býti mu překážkou v dosažení hodnosti důstojnické. Nedostávalo se důstojníků, neboť válkám s Turky a Švédy padlo za oběť velmi mnoho životů důstojnických a tak musela přijíti i řada na Alexandra Vasiljeviče, který, ač teprve 17letý, povýšen na důstojníka.

Mírem v Abu dosáhlo Rusko na Švédsku jihovýchodní části Finska a právě do této nově zabrané země bylo se mladému Suvorovu odebrati. Povalečský život garnisonní nebyl ovšem oním živlem, v němž by se bylo mladému, po činech prahnoucímu důstojníku, obzvlášť

dařilo. Toužil po světě, po činech, tak jako ten pstruh z nudného aquaria po horských bystrinách konajících životností svojí divy práce, účinků paměti i vděku nejhodnějších.

Toužil pracovati, pracovati jako vojín, jímž byl každým coulem. Avšak práci vojínovi nejvhodnější poskytnouti může jediné válka a ta nadešla, když r. 1757 cařice Alžběta Petrovna ve spolku s Marií Terezií účastnila se války sedmileté.

Rusové vtrhli tehdy do východního Pruska a spojení s nimi Švédové do Pomořan, kdežto Rakušané pod Daunem opanovali velikou část Slezska. Tito spojenci měli se na půdě braniborské spojití ku rozhodné ráně proti Berlínu, avšak válečným uměním Friedrichovým okamžik ten oddálen co nejvíce. Friedrich z počátku vytrhl do Sas aby tu čelil silnému vojsku francouzskému pod Soubisem, ponechávaje obranu Pomořan a Prus zkušeným svým vůdcům.

Hned po vtrhnutí do Prus srazili se Rusové pod Apraxinem s Prusy v bitvě u Velikého Jägerndorfu.

Byl parný den červencový. Proti pruské batterii postavené za říčkou na ploché stráni stanul as na 800 kroků v nízkém podrostu prapor fanagorijských střelců se sotní kozáků. Praporu tomu nevelel nikdo jiný nežli Alexander Vasiljevič Suvorov. Lesklé přilbice střelců patrně prozrazovaly postavení Rusů a koule dělové dopadaly do lesíka vždy jistěji.

Již padli poručík Sergěj Bolom a praporečník Michal Sobov. Nebylo delšího stání; nad to pušky ruských

střelečů nedonášely až v ta místa za říčkou, kde špičaté kalpaky dosti neopatrně prozrazovaly, že batterie chráněna jest i pěchotou, kryjící se na travnatém břehu říčky.

Sotně kozáků před půl hodinou zmizela za lesíkem a palba pruských děl stupňovala se vůčihledě. Však Suworov stál na témže místě, klidný jakoby vyčkával chvíle rozhodné.

A ta chvíle právě nadešla, neboť naproti za říčkou zahlaholila kozácká polnice.

Rázem stanul Alexandr Vasiljevič v čele svých střelečů a povel „v perjod!“ ozýval se od roje k roji. Bodáky zaleskly se na puškách a jako vichřice bouřili fanagorijští do předu. Urá! Urá!

Druhý břeh zahalil se dýmem drobné střelby. Tu a tam škublo to v řadách útočících, jako když se ve spěchu o kámen klopýtne a lesklá přilba, do níž kdosi zakopnul odkutálela se harašivě zvučíc jiným do cesty, kteří nezdolně vrhali se k řečišti. A první, druhý, třetí a další roje stály již na břehu a brodily se vodou, která až ke kyčlím sáhala, usilovně v před.

Prusové na břehu protějším prudkostí útoku byli překvapeni a tiskli se k dělům, kteráž hodlali stůj co stůj brániti.

Ale touž chvílí ozývalo se jim v boku kozácké „urá!“ Stateční molodci napadli děla dříve, nežli tato připraviti se mohla ku ničivé střelbě kartáči.

Všechn odpor byl marný. Dělostřelci pobiti neb sjímání a pěchota rozprášena příbojem ruských bodáků, jako když chamsin zametá ohromné pláně Sahary. Co

prehnouti mohlo, unikalo klopotně po mírné stráni v údoli k Jägerndorfu.

Však co to? — V dále 3 verst zvědly se kotouče prachu. To nebyl dým z pušek ani děl a prachové ty chumle valily se blíž a blíže. Trosky pruské pěchoty pak pod strání řadily se v bojovný šik. Patrně zhlídly blížíci se pomoc, kteráž tu musela býti každou chvíli.

»Stočit děla!« velel Suvorov, a nepřátelská děla v několika okamžicích obrácena proti nepříteli.

»Sotně v před!« a kozáci zaujali místo před ústími děl. Mezi děly a v bocích seřadili se střelci fanagorijští. A byl již svrchovaný čas, neboť dvě škadrony Zietenových husarů hnaly příbojem do stráně, mezi čímž zbytek pěchoty podporoval útok jich z boků.

Až na padesát kroků vyčkali kozáci, pak však nedolatelným útokem vrhli se v levo na stoupající pěchotu, čímž jízda pruská ocítla se přímo před ústím netušených tu a kartáči nabitých děl.

Jen jediná hromová rána rozfala krví a sanýtrem páchnoucí vzduch a co následovalo byla jen smrt nebo šílený útěk před ní.

Pěchota potřena do posledních zbytků a jízdy spasily se jen zcela nepatrné trosky rozmetané jako třísky lodě po výbuchu skladiště prachového.

Zatím rozhodnuto i na jiných místech a slavně dobojována bitva u V. Jägerndorfu, v níž Prusové dostali od Rusů první lekei, k níž Suvorov přispěl způsobem vynikajícím.

U Zorndorfu.

Spojení Rusů, Švédů a Rakušanů zabráněno na delší čas úspěchy Friedrichovými na bojištích v Sasku, kdež Prusáci zvítězili znamenitě nad Francouzy u Rossbachu a neméně skvěle nad Rakušany u Leuthenu ve Slezsku, čímž Svídnice a Vratislav ocítl se opět v rukou krále pruského a tím i celé Slezsko.

Mezi tím postoupili Rusové v Braniborech po Kostřín a jali se tento obléhati. O tom zvěděv král Friedrich, chvátal se 14.000 muži rychlými pochody ze Slez na vybavení obleženého města. Vrchní ruský velitel, general Fermor, byl ale v čas spraven o blížícím se nepříteli a tu zanechal obléhání Kostřínu a ustoupil s 50.000 muži ke vsi Quartschenu. Mezi tím podařilo se králi Friedrichovi spojit se na levém břehu Odry s 36.000 muži generála Dohna, načež jsa početně stejně silný, přešel 24. srpna Odru, aby napadl tábor ruský.

General Fermor rozestavil vojska tak, že v zádech chráněn byl říčkou Mízelou a v bocích močálovitou půdou a čekal útok pruský na frontu ze severu.

Avšak zchytralý král pruský učinil pravý opak; obešel téhož dne 24. postavení Rusů z jihu od Zorndorfu a z této strany záhy z rána napadl pravé křídlo nepřitele.

Generál Fermor shledav svůj omyl, nucen byl téměř u prostřed bitvy šiky svých vojsk obrátiti a tím nejednoho pevného postavení se vzdáti.

Ale bezpříkladná houževnatost Rusů v obraně a chladnost v nejkrajnějším nebezpečí i tu opětně a skvěle se osvědčila. Rusové nejen že odrazili všechny útoky Prusáků, ale přešli posléze sami k útoku. Osm praporů pruské jízdy bylo ruskou jízdou rozprášeno a zbytky pronásledovány až k Zorndorfu, a také pěchota pruská uvedena ve zmatek. Tu však z rozkazu krále vrhla se jízda soustředěná v záloze pod generalem Seydlitzem do boje, čímž úspěch ruský zastaven, ano některé pluky ruské přinuceny coufnouti až na druhý břeh Mízely.

Boj na pravém křídle byl všeobecný; byly již 2 h. odpoledne; král umínil si přivoditi rozhodnutí a nařídil mocný postup proti levému boku Rusů.

Z těch praporů pěchoty, které se hrdinně ještě držely na levém břehu Mízely, odrážejíce bodákem a pažbou návaly pruské jízdy a pěchoty v okamžiku, když král nařídil soustředěný útok na levé křídlo Rusů, nejposunutějším v před byl prapor střelecký, jemuž velel podplukovník A. V. Suvorov.

Bystrým okem postřehl 29letý Suvorov úmysl nepřitele: malou silou zdržovati zatlačené pravé křídlo Rusů, vši silou vrhnouti se na křídlo levé, oslabené posilami poskytnutými křídlu pravému.

Jednu chvíli nastalo takové utišení v okolí, kde tak tuze bojováno, že se zdálo méně obeznanému, jakoby měl nastati konec boje.

Poručík Michajlov poznamenal, stíraje hrstí trávy krev s paláše:

»Zdá se, že toho dnes již mnoho nebude«.

Suvorov se usmál a pravil: »Mám za to, Michajlove, že je to jen konec prvního jednání! Friedrich kus dohraje, věřte mi. Ve čtvrt hodině budeme míti hojnost práce a tam dále v levo teprve«.

A jakoby slova Suvorova měla býti potvrzena, stupňovala se střelba Prusáků a Rusové jali se živě odpovídati.

»Pouhé dělání dýmu, abychom oslepli« poznamenal Suvorov a nařídil mužstvu, které tu a tam v trávě za křovím lískovým a jistého druhu tavalníku se krylo, aby se zbytečnou střelbou neprozrazovalo.

Trubač Galík odskočil stranou a za chvíli byl tu a nabízel Suvorovu hrst lískových oříšků.

»Budiž«, pravil Suvorov a rozlousknuv jeden z oříšků dodal: »Kéz by se nám také ten dnešní oříšek podařil rozlousknouti!«

Ale zatím pohnulo se vše na bojišti, ordonance na zpěněných koních vichrem pádily po bojišti.

Fermor patrně vystihl úmysl Friedrichův, neboť hluboko na levo šumělo to, jako když mraky ledem plné se trou.

A již velikým obloukem k severu hřměla pruská děla jako předehra k velkému útoku šavlí a bodákem.

Suvorov rozhlížel se kolem. Vše halilo se v oheň. dým a lomoz k nepopsání. V levo zuřil boj co nejkravavější.

Kynul Galíkovi; zavzněl povel: »V levo v perjod!

a po čtvrt hodinném klusu stanul prapor na úpatí nevysokého hřbetu kopce Šibeničného. A podivno dosti, návrší to významu velmi důležitého, nebylo Rusy obsazeno. Alexandr Vasiljevič pochopil okamžitě cenu výšiny této a obsadil ji se strany severovýchodní, kryt hustým křovím, jímž úpatí bylo vroubeno.

A velkolepé bylo odtud podívání na bojiště.

Pruský útok byl dokonale odražen, neboť ruská jízda soustředila se v levo od vrchu Šibeničného a 13 praporů pruských prudkým útokem téměř rozdupala.

Sám Friedrich v okamžiku tom domníval se, že bitvu dokonale ztratil, neboť postup Rusů stal se všeobecným. Avšak v tom byl tu po druhé Seydlitz, jenž spojiv 61 škadron pod svým velením, vrhl se do průlomů vstříc postupujícím Rusům.

Rusové vrženi zpět ustupovali u velikém zmatku.

Král Friedrich, chtě dovršiti zkázu Rusů, kázal několika bateriím obsaditi Šibeniční vrh v boku ustupujících Rusů; domníval se, že není nikým hájen.

Sotva však, že dělostřelci přijeli na dostřel, zahřměl hromadný výstřel a dělostřelci i koně po většině postříleny. Byli to skrytí střelci Suvorovovi, kteří Prušáky takto přivítali.

Deset škadron jízdy vrženo králem na Šibeniční návrší, ale koule a bodák střelců přinutily je coufnouti.

A přec toto návrší muselo padnouti. Nařízen nový útok jízdy, řízený samým generálem Seydlitzem. Pěchota z boků útok měla podporovati. A již již řítily se obrovské

ty masy, aby udolaly hrdinné obrance důležitého toho stanoviště.

Avšak nežli železný kruh jízdy se na dosah krví porosených bodáků přiblížil, otřáslo se navrší v základech daleko burácející ranou; kopec jakoby se byl náhle proměnil v sopku, zahalen byl dýmem a šlehal plameny.

Urá, stateční molodeci!

Fermor v čas napravil chybu tím, že několika batteriím kázal obsaditi návrší. Brzy 12 praporů ruských obsadilo Šibeniční vrch a všechno úsilí Prusů zdolati tuto posici zůstalo marným. Spousty mrtvol pruských praporů ležely půlkruhem kolem návrší a možno říci, že umíněnost krále vzíti toto místo, vyrvala mu dokonání vítězství a zabránila veliké škodě Rusů.

Bitva vlastně zůstala po způsobu jiných ruských bitev nerozhodna, jako u Pultuska, Jilavy neb Borodina. Rusové zůstali na bojišti ještě 2 dny, aniž král pruský troufal si je poznovu napadnouti. Ztráty na obou stranách byly téměř stejné, obě strany měly zajaté, obě strany ztratily prapory a děla.

Byla to každopádně jedna z čestných bitev, kterou Rusové bojovali a o čest tu zasloužil se velice chrabrá A. V. Suvorov.

Kunnersdorf.

A opět parný den srpnový r. 1759!

Pruský general Vedell, poražen Soltikovem u Zlíchova, prechal přes Frankfurt na levý břeh Odry, aby unikl úplné zkáze a případně spojití se mohl s králem, který ze Slez zrychlenými pochody chvátal, aby zabránil spojení se Rakušanů pod Laudonem s Rusy a tím samým i Berlín před vzetím zachránil.

Rusové však nepopřáli nepříteli potřebného k tomu času. General Vedell pronásledován tak klopotně, že části jeho sboru stále byly jímány a před branami samého ještě Frankfurtu sdělal A. V. Suvorov značnou kořist, zaskočiv nepříteli více zásobovacích a muničních vozů dříve, nežli se brána města za nimi zavřítí mohla.

V zápětí padl Frankfurt a již tu byl Laudon, ježmuž podařilo se Friedricha obelstít a předstihnouti a spojil se s Rusy pod výborným Soltikovem, čímž síla spojenců dosáhla 60.000 pravidelného vojska.

Friedrich mezi tím spojil se stroskami sboru Vedellova a Finkova a přešel dne 12. srpna ve dvě hodiny z rána pod Frankfurtem Odru a postupoval vzhůru po pravé straně proti spojencům.

Postupoval velmi ostražitě, snaže se neočekávaností svojí překvapiti. Vyhnul se proto opatrně levému křídlu ruskému opřenému o Odru a obloukem, nechávaje ves Kunnersdorf obsazenou Rusy ve středu, vrhl se se vsí mocí na pravé křídlo nepřítele.

Postavení Rusů bylo tu sesíleno jednak příkopy, jednak močálovitou, křovím porostlou půdou.

Útok Prusů byl strašlivý. Umělc Friedrich využítkovati výhod útoku spočívajících v tom, že i slabší armáda může na jistých místech působiti výhodou přesily na způsob šikmého Epameinondova šiku a svaté jeho čety. Vše ovšem záleží na rychlém úspěchu.

A vskutku podařilo se Prusům na mnohých místech vytlačiti Rusy z okopů a vzíti řadu děl. Vzat po krutém boji a těžkých ztrátách i Kunnersdorf a boj na pravém křídle a ve středu zdál se býti rozhodnut ve prospěch Prusáků.

Na levém křídle blíže k Odře stálo vojsko ruské dosud netknuté. Tu stál také Suvorov v čele svého praporu a netrpělivost i nespokojenost zračila se v celém jeho vzezření. Napjatě zíral ve stranu ke Kunnersdorfu, kdež v tu dobu zápaseno co nejlítěji. Střelba byla ohlušující a dým zahaloval vše, jako by do jícnu sopky celé bojiště se propadalo.

Vojáci byli nevrlí, ten i onen mručel, tloukli pažbami, povstávali a opět se vrhali na mokrou bažinatou půdu na niž déle 8 hodin stáli.

„Proč nejdeme do předu! — Tu nás není třeba.“

Ty a podobné myšlenky bylo možno čísti každému ze zachmuřeného obličejů.

A Suvorov smýšlel asi podobně, proto přece však několikrát pronesl, jakoby k ukonejšení sama sebe: „Povinnost! Povinnost!“

A jako v zamyšlení uchopil se pušky nejblíže stojícího vojáka a zkoumal ostří nasazeného bodáku.

„Výborně! Ten prodeje. — Přijde na něj řada, na všechny, molodci, přijde.“

A přišla. — Po pádu Kunnersdorfu přijela ordonance a levé křídlo se hnulo úprkem v pravo a do předu. Vojáci zavýskli a mnozí, přilbice na bodáky nasadivše, vysoko jimi mávali.

V perjod! a urá! znělo ze všad příbojem.

Děla uháněla a duněla oným strašným zvukem bronzu, jenž zní zasmušileji a temněji než zvony umíráčku.

Kam spějí ty masy! K čemu ten kvap? K znovu dobytí Kunnersdorfu? To snad nikoliv, to mohl Soltikov učiniti spíše, když ještě z rukou ruských na dobro vyrván nebyl. Nuže, kam!

Na Špieberk, tam v pozadí Konnersdorfu, k tomu klíči veškerého postavení vojsk spojenců. Tam padne rozhodnutí dnešního krvavého dne.

Vizte ten nevysoký hřbet posetý batteriemi, vizte jak kouří a šlehá plameny! Toť Špieberk. —

Stůj co stůj chtěl se král pruský zmocniti tohoto postavení, aby vítězství jeho bylo dokonalé. Proto i nejzazším zálohám kázal postoupiti na bojiště a podporovati již po třetí odražený útok na Špieberk.

Avšak všechno úsilí krále tříštilo se o rekovnost Rusů, neustoupivších jediné pídě ze zaujatého postavení.

Král sáhl ku poslednímu — nešťastnému prostředku. Nařídil veškeré jízdy Seydlitzově, která na uzdě držeti měla jízdu Laudonovu v síle 12.000 mužů, aby z boku vrhla se na Špicberk. Zkušené vůdcové zrazovali králi tento úmysl. Ale král se jednou již rozhodl a muselo se státi.

Jízda Seydlitzova octla se na bojišti. Útok její byl mohutný, ale rovněž mohutná byla obrana Špicberku.

Ne nadarmo spokojen byl Suvorov s ostrším bodáků ruských molodeců. Řádily vskutku strašlivě v řadách těch, jimž přes ničivý oheň baterií přece se podařilo proniknouti k hustě semknutým řadám pěchoty.

Všechno úsilí Seydlitzova bylo marné a zkáza dovršena, jakmile Laudon a Soltikov uzřeli svoji chvíli. A ta právě nadešla.

12.000 uvolněné jízdy Laudonovy vrhlo se silou neodolatelnou v bok útočící na Špicberk pěchotě pruské. Jednotlivé prapory téměř rozdupány, vše rozptýleno a děs dovršil dílo zkázy.

Král Friedrich, pod nímž dva koně zabity, jen stěží vyvázl životem a prechal s bojiště všecek zoufalý. Odeslalť zajisté do Berlína depeši jež končila slovy: „Vše ztraceno“. Praví se, že pomýšlel i na samovraždu.

A býti podle A. V. Suvorova, znamenala vskutku bitva Kunnersdorfská zkázu moci a slávy největšího krále pruského, krále lišáka a filosofa.

Avšak zdlouhavý Soltikov, ač dobrý vojevůdce,

neměl přece genia Suvorova, jenž nikdy nepřišel pozdě, ale vždy v pravou chvíli. A právě tu pravou chvíli Soltikov i Laudon propásli. Praví se, že i diplomacie měla na tom značnou část vinny; jest-li, pak zasažení její bylo velice nešťastné, a na bojišti poražený král pruský zvítězil za zeleným stolem diplomacie svým lišáctvím.

Na různých bojištích.

Za statečnost svoji, prokázanou na bojišti ve válce sedmileté, povýšen 33 letý A. V. Suvorov r. 1762 na plukovníka astrachaňského pluku granátnického a stal se velitelem posádky ve Královci; ovšem nikoli na dlouho, neboť téhož roku zemřela carevna Alžběta, tato nesmířitelná nepřítelkyně krále „šňupáka“, jak Friedricha jmenovala, a nástupce, car Petr III., veliký ctitel Friedrichův, vešel s Pruskem ve spolek a po odstranění Petrově carevna Kateřina II. vojska ruská z provincií pruských odvolala. Tehdy opustil také Suvorov Královce, aby na jiných místech proslavené cařici prokázal služby co nejplatnější.

A bylo těch služeb zapotřebí již r. 1768, kdy vznikla .přičiněním dvora francouzského u Poláků válka s Tureckem. Poslední král polský, August IV., z usnešení senátu dožadoval se zakročení Ruska proti konfederantům barským. Vojsko ruské vtrhlo do Polska a proti nezřízeným četám polským, které za sebou v různých místech vystupovaly, dobývalo vítězství za vítězstvím. Tehdy přitrl také Suvorov před zdi starobylého Krakova a když posádka vzdáti se odepřela, vzato město útokem. Za znamenitý vojenský ten výkon povýšen za generalmajora a v hodnosti té vrátil se pod prapory Golicina a slavného

Rumjancova, kteří vítězně s Turky a spojenci jich Tatary válčili na jižní Rusi. Po mnohých bojích opanován poloostrov Krym a Suvorov podržel vojenskou jeho správu.

Ve válce této, která skončila pro Rusko vítězně mírem v Kučuk Kainardži r. 1774, přiznáno Rusku, mimo značného rozšíření hranic, i právo ochrany knížectví podunajských (Multan a Valaška) a křesťanů říše Turecké vůbec.

Z vykonávání práva toho vyplývaly pro Rusko nesčetné nepříjemnosti diplomatické a stálé nebezpečí válčné. Ale nejinak za to mítí musíme, než-li že Rusko nebezpečí toho vyhledávalo, aby se ku řešení tak zvané *otázky řecké*, jejímž cílem bylo opanování Carhradu, vypuzení Turků z Evropy a obnovení císařství Řeckého, valně přiblížilo.

Ba s plány těmi u dvora ruského nikterak se netajeno.

Nazvánť zajisté nejmladší vnuk Kateřiny II. *Konstantinem* na oživení památky posledního císaře byzantského, Konstantina Paleologa, a v Gačíně při dvoře hemžilo se samými Řeky. V Petrohradě zřízena z rozkazu carevny *řecká kadetní škola* a Kateřina sama vystrojila v císařském paláci se záměry do očí bijícími nádhernou veselku řeckému páрку Komnena a Muruzy a vypráví se, že vlastní rukou nevěstu do svatebních šatů strojila. Ale nejen to, ale věci šly tak daleko, že velkoknížeti Konstantinu dodávány listy z Řecka nadepsané: »Nejlaskavějšímu panovníku řeckému, Konstantinu III.«

Cíl oné ochrany křesťanů tureckých byl tudíž patrný; měl poskytovatí Rusku stálou příležitost pracovatí na konečné záhubě panství osmanského v Evropě, známé to závěti Petra Velikého.

A ve službách této Ruské a slovanské snahy osvoboditi konečně ujařmené bratry srbské a bulharské ode jha tureckého a posiliti Rusko tak, aby diplomacie jeho měla v Evropě onu váhu, kterou stát provozující politiku světovou mítí musí, v těchto snahách a za těmi cíli tasil A. V. Suvorov meč svůj prvně ve válce s Tureckem r. 1768.—74. a tasil jej dále ve válce 1788.—92. a to s takým úspěchem, že nutno uznati, že pod ranami Suvorova štít osmanské tuhosti trhl tak důkladně, že jej západoevropští zbrojíři přes všechnu námahu svoji nebyli vstavu více smontovati.

Nebýti té výborné suvorovské ocele! Ale ta konala všude velkolepé služby. Přemohutnými seky roztínala vše, co velikosti jediné, v skutku samostatné říši slovanské bylo nebezpečím neb na překážku, a roztínajíc ku zdánlivé smrti odumírající části, přispívala ku ožítí ve splývání v jediném nepřátely obávaném slovanském celku.

Tolik, co se dotýče připojení částí Polska pomocí Suvorova.

Roku 1772 hýbal se jihovýchod Rusi kozáckými, tatarskými, permjackými a baškýrskými povstalci, jimž v čelo postavil se donský kozák, Jemeljan Pugačev. Tento dobrodružný kozák bojoval do r. 1770 proti Turkům ve vojště ruském, ale upozorněn byv na značnou podobnost

s carem Petrem III., zemřelým r. 1762., pojal romantický úmysl vydávati se za tohoto panovníka.

Odebral se tudíž ku svým na Don a brzy shromáždil tisíce mužů lidu selského a kozáckého, jimž slíbil (rozkolníkům) náboženskou svobodu a osvobození z nevolnictví, a lid ten volný byl za dobrodruha nasaditi poslední.

Již do tří let trvalo povstání a nabývalo čím dále tím více důležitosti dosahu evropského. Hroziloť zajisté rozvratem jedné z největších a nejnadějnějších říší v Evropě.

Povstalci zdobyvali pevná místa na Donu a Uralu a právě se vyrojili oblehnouti Orenburg.

Generalové Golicein a Panin nemohli s velmi pohyblivými četami výborných jezdců Pugačeva ničehož poříditi, až tu povolán Suvorov, aby zpouru, která příbojem svým ohrožovala již i samotnou Moskvu, potlačil.

A Suvorov přišel a věci se na ráz změnily.

Pugačeva schvátily suverenní choutky, staral se až chorobně o pořízení dvora a obřadnictví s tím spojeného, a ztrativ tím i marným obléháním Orenburgu mnoho času, poražen byl ve více bitkách a konečně zrazen od vlastních bojovníků, plukovníkem Michelsonem poražen a zajat, načež odvezen do Moskvy, kdež jako rebel krutým způsobem popraven r. 1775.

Tak zachránil Suvorov slovanskou tvrz povolžskou, zničiv podkop učiněný nepřátely s nadějemi nemalými pod nejnitrnější hradby její.

Do r. 1783 trvalo pořádání vnitřních záležitostí říše

Ruské a sem náleží také uklizení vleklých sporů se záporožskými kozáky. V bojích, na kterých Suvorov účastnil se radou i skutkem, zrušeno Záporoží, dobytá Sič a kozáci převedeni jednak na Kubaň do Kavkazska aneb se vystěhovali do turecké Dobrudže.

A pět let potom svolávání Rusové pod prapory, aby se zbraní v rukou poznov měřili se s odvěkými nepřátely, Turky.

Válka smluvena na sjezdu císaře Josefa II. s Kateřinou v Chersonu. Moc turecká v Evropě měla býti zlomena a država jich evropská rozebrána. Rakousku mělo se dostati srbské části balkánské a ostatek mělo pod jménem říše Řecké dáno býti Konstantinu Pavloviči, zmíněnému vnuku carevny ruské.

Válka počala se r. 1688 v podunajských knížectvích. Vrchní velení vojsk ruských svěřeno všemocnému milci carevny Kateřiny, Grigoriji Alexandroviči Potemkinu, knížeti Tavridskému, jemuž podřízen zásluhami bohatý a slávou veliký Suvorov.

Společně provedli bohatýři tito útok na Očakov a zajímavou črtou povahy Potemkina jeví se soucit, který jevil pro útočící vojáky.

Seděl právě na valu batterie, když myslivci Suvorova bodákem útočili na pevnost. A tu Potemkin, všecek bledý, stále se křížoval a se slzami v očích vzdychal: »Hospodine, smiluj se nad nimi, smiluj se!« Tato měkkost a tím i odpor ku řemeslu válečnému vysvětluje z části liknavost s kterou si »Nejjasnější«, jak Potemkina na-

zývali, ve válce této vedl a která prodloužila se až do r. 1792.

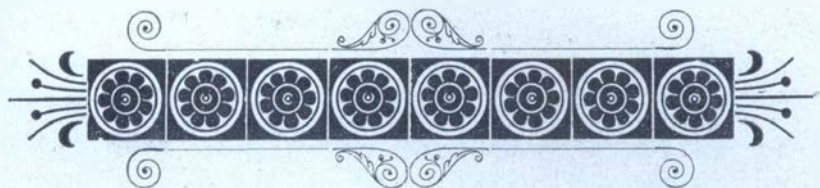
Jisto jest, býti Suworov vrchním velitelem, byla válka mnohem spíše skončena a výsledek její byl by mnohem hlubšího významu pro Rusko a jeho rozvoj nabyt.

Hned r. 1788. vybojoval Suworov na Turečích vítězství u Kinburku. Ve chvíli, když vítězství bylo na na váhách a bohyně války byla ještě na rozpacích komu vavřín dne přisouditi, tu Suworov kázal pěchotě podniknouti mohutný útok bodákem a sám, ač raněn a kleslý s koně, dal se, vida prehající kozáky, poznov na koně vysaditi, a postaviv se kozákům v čelo, sesílil postupem kozáků britký útok pěchoty a zlomil ve chvíli rozhodnou odpor Turků dokonale. Bellona ověnila kimburským vavřínem opět skráně chrabrého Suvorova.

Vyléčiv se z poranění, utkal se s vojskem tureckým již následujícího roku u Fokšan a na řece Rymniku ve Valašsku v slavném sedání. Hasan paša poražen tu od spojených vojsk rakouského, vedeného princem Coburkem a ruského, jemuž, jakož i veškerému vojsku spojenců velel Suworov, tak velkolepě, že carevna Kateřina z uznalosti povýšila Suvorova do ústavu hraběcího s příjímím Rimnický a Josef II. jmenoval jej říšským hrabětem.

Avšak neobyčejností svou přeslavný čin proveden byl teprve později na zdích tvrdé, zdanlivě nezdolné Ismaily.

Pod Ismailou.

Pevnost Ismaila, vystavená v ústí dunajském a zvaná od Turků pro rozsáhlost a sílu svých opevnění „ordu kalesi“, to jest soubor vojska, zaujímala prostor v objemu 10 verst. Od Dunaje ohražena byla kamennými stěnami, s druhé strany byly zemní valy s výší 4 sáhů, a kolem nich běžel příkop ještě hlubší. Na pevnosti bylo 300 děl, a 40.000 mužů vojska, ponejvíce divokých spahů, zejbeků a krutých janičářů ostráželo bradby panenské této, dosud nikým nedobyté pevnosti.

Dne 21. listopadu přitřhlo podruhé vojsko ruské vedeno Kutuzovem a Gudovičem před Ismailu, avšak všeliké nedostatky, svízele a nemoci, jakož i malá síla vojska ruského, bránily cos' podstatného provésti. Vojsko ruské pokleslo velice na duchu a to vidouce vůdcové, rozhodli zanechatí oblehání a opustiti nezdravé ústí dunajské, kdež malarií hynulo co den více Rusů nežli v nejkrutější válce.

O ústupu vojska od Ismaily podána Gudovičem zpráva nejvyššímu veliteli, Potemkinovi, kterýž z Bender odpověděl:

„Čtu Vaše rozsáhlé vysvětlování, ale že byste byl nepříteli uškodil, nevidím“.

A zároveň poslal „Nejjasnější“ rozkaz Suvorovu do Galace, kdež tento, miláček armády, jako zabitý, ode všech zapomenutý, prodlíval v úplné nečinnosti.

Rozkaz zněl: „Milostivý příteli! Podnikni útok a možno-li, dobuď Ismaily!“ A všemocný Potemkin podepsal se jako „nejvěrnější sluha“.

Suvorov odpověděl krátce: „Obdržev rozkaz, vytáhl jsem k Ismaile. Bože, obdař nás svojí pomocí!“

Avšak opět se osvědčila nerozhodnost „Nejjasnějšího.“ Došel Suvorova druhý dopis, ve kterém Potemkin praví:

„Zvěděv o ústupu Gudovičova sboru, dávám Vaší Jasnosti na vůli, abyste si počínal dle nejlepšího svého vědomí a svědomí; buď pokračovati v útoku na Ismailu, aneb se jí vzdáti. Jste na svém místě, máte volné ruce“.

Suvorov vybral si z tohoto dopisu jen to, že neobdržel rozkaz, aby ustoupil proto činil přípravy k útoku.

A ještě 9. prosince, kdy přípravy k útoku byly všeobecné, přibyl opětně kurýr od Potemkina, který se obával, že by případný neúspěch Suvorovu mohl se počítati na vrub a oslabení slávy Nejjasnějšího a proto nyní poroučel Suvorovu, aby se útoku neodvažoval, neměli si úplně jist šťastného výsledku.

Suvorov však odpověděl generalissimu: „Záměr můj jest nezvratný. Po dvakráte byla již vojska ruská před branami Ismaily; hanbou by bylo, aby potřetí ustoupila a nevešla do pevnosti.“

Mezitím rozložilo se vojsko ruské trojnásobným polokruhem okolo pevnosti a zaujalo téměř 20 verst bre-

hu dunajského. Nastal jasný, mrazivý čas. Suvorov dal rozkaz aby se udržovaly ohně ve dne v noci. Dal nadělati žebříků a fašín a za noci učil vojáky, jak s prostředky těmi zacházeti. A na oklamání Turků dal rozeřaditi 5 batterií ve vzdálenosti 150 kroků od nejzevnějšího opevnění tureckého, aby se tito domnívaly, že jsou to přípravy ku pravidelnému obléhání.

Avšak již dne 7. prosince mělo býti Turkům jasno, co vítěz Rimnický zamýšlí. Poslati téhož dne veliteli Ismaily Mehmetu Auduzlu pašovi a „všem ctěným sultánům“ i ostatním pašům vyzvání, aby bez zbytečného krveprolití vydali pevnost, tak aby mohly být ženy, děti a ostatní nevinné osoby ošetřeny před rozdrážděným vojskem.

Avšak hrdý seraskýr odpověděl svým parlamentářem :

„Dříve se Dunaj zastaví v toku svém a nebe se sřítí na zemi, nežli se Ismaila džaurům vzdá.“

Když Suvorovu hrdá odpověď tato byla přeložena, zvolal : „Nuže, nechat zkusí, sami si toho přejí!“

Avšak nežádostiv krveprolévání, vzkázal ještě jednou seraskyrovu, aby během 24 hodin vztýčil nad branami pevnosti bílý prapor, jinak že vzato bude město útokem, avšak Auduzlu-paša na vyzvání to zdvojnásobil střelbu z pevnostních batterií.

Tureckého velitele nabádali k odporu mnozí pašové a jmenovitě bratr krymského chána Kaplan-Ghirej, který se v Ismaile se šeti syny zdržoval.

Nebylo tudy Suvorovu vyhnutí, než-li podniknouti

na pevnost útok, ač-li, jak Potemkinu odpověděl, nechť s hanbou odtáhnouti.

Proto pro všecko však chtěl Suvorov slyšeti i hlas podřízených důstojníků a svolal za tím účelem válečnou radu. Pozoruhodno je, že většina předních vůdců se poradě té pod různými záminkami vyhnula, tak že dostavili se důstojníci jen mladší.

Bylo hlasováno lístky a po rozbalení jich shledáno, že na všech stálo slovo: „Útok.“

Suvorova výsledek hlasování mile dojal, tak že vejda do rady, jednoho každého z důstojníků políbil a pravil: „Jeden den bohu se modliti, druhý se učití a třetí den, bože Hospodine, za slávou půjdeme — slavná smrt neb vítězství“.

Druhého dne z rána, t. j. dne 10. prosince, počato slabou přestřelkou z lodí i z batterií umístěných na ostrově i dále kolem Ismaily. Slabá střelba měla Turky uvéstí v klamné domnění, že se Rusům asi prachu i koulí nedostává. K večeru pak ustálo se ve střelbě vůbec.

A nastala noc před rozhodnutím. Vítr se utišil a silný mráz ztuhl šířé bařiny i bláto po cestách. Vojsko hotovilo se mlčky a nábožně k bitvě, v níž čekala lita a nemilosrdná smrt tolik tisíc chabřích životů.

Jedenáctý prosinec 1790.

Nadešel slavný den 11. prosince, jehož dějový význam zachvěl tehdy celým světem, tak že i z lyr básníků jako Byrona a Deržavina rozvučel se hymnicky po celé Evropě.

Dlouho před svítáním byl Suvorov ve svém stanu vzbůru. Stan jeho byla vlastně prostranná jáma bez oken, na dvě přepažená, větvoším a snopy kukuřice zakrytá, v níž v jedné stěně umístěno ohnisko. Místo dveří zastávala rákosová lísa. Nitro osvětlovaly svíce, zastrčené do prázdných lahví.

V přední části bylo viděti postavu snědého Poltavce, Bondarčuka, nevelkého a již obstárlého muže s vysedlými lopatkami, který byl dávným sluhou generala.

Právě vešel s umývadlem za přehradu, kde se nacházela polní skládací postel hlavního velitele. Po pravé straně toho přístěnku praskala na ohništi suchá, Bůh ví odkud přinesená polena a veselý, klidný plapol jejich dodával stanu ráz tiché komnaty někde v Gatčině neb Čuchlomě. Bylo cítiti dým a zvláštní příjemnou vůni, pocházející od oblíbené voňavky hraběte, směseniny to máty, šalvěje a balšamu.

A když z této kouzle ozvalo se šplouchání vody

a táhlé oddechování člověka hovičího si s rozkoší v ranní koupeli, připadal přístěnek ten vskutku jako útulná kabína lázeňská někde v Pitěru.

A slyšeti bylo slova: „Ještě jednou, holoubku, chochlíku! Tak, Bondarčuku! Oj, hospodine, jak příjemno! Ještě jednou!“ Tak volal Alexandr Vasilijevič nastavuje patrně pod kóněv sloužícího tu tvář, tu plece a tu zase hlavu.

Po chvíli zabalen v prostěradlo vystoupil z přístěnku.

„Hodinka občerstvení,“ pravil sám k sobě. „Co jsem z Pokrova, pryč, neumyl jsem si hlavy. A v několika hodinách, víš, co nás čeká, Bondarčuku!“

Pak se jal prostěradlem utírat, načež ochladiv hlavu, usedl na jakýsi špalek a natáhl hubené, zarostlé, teč umyté nohy k ohništi, načež Bondarčuk obalil mu nohy do vlněných, zdupaných onucí místo punčoch a obul mu vysoké boty.

Celé tělo hraběte, vpadlé plece a úzká, ploská hrud, překvapovaly svou slabostí a hubeností. A tohoto slabého starce očekával v nedaleké chvíli tak strašný podnik, z kterého měl jediné sám odpovídati.

Počal lehce dřímati a polohlasitě jakoby sám k sobě hovořil:

„Mladá byla, janičar byla a sestárla, babou se stala.“ Měl patrně na mysli carevnu Kateřinu II.

A dále hovořil jakoby k Bondarčukovi:

„Není pecivál ani lenoch. Pověz mi, ale pravdu; máš rád Pitě? — To, to. Kdož by ho měl rád! Blíz-

ke odtud do Němec. — Proto je tam tolik neřádu. A ten pitěský vítr fouká na vše strany, všude —«

Pak jako by se byl probral, pravil: »Přitáhni, brachu, dveře těsněji ku stěnám. Tak. — Je tak klidněji. Jen aby z Jas« -- z hlavního stanu Potemkina — »opět nezapáchalo Pitěrem. Kritika, politika, rozumy — zbav nás a ochraň, Bože, od nich -- odpusť --«

Chvilí byl klidný, načež přijal čerstvé prádlo a navlékl jízdecké kalhoty.

Bondarčuk stál před ním s vestou a s vrchním kabátem, avšak Suvorov neměl se k tomu, aby se odvrátil od ohniště. Zatím na hoře za dveřmi bylo slyšení kročeje a šepot; adjutanti a ostatní členové štábu se scházeli.

Suvorov hledě do ohně v samomluvě však pokračoval: »Vstal z mrtvých zabitý Topal-paša, chromý paša! Přezývali mě tak, že jsem kulhal a také mne pohřbili pod Benderem. — Ale obživl pohřbený na postrach nevěřícím a zjeví se jim co nevidět jako metla boží. Oceňnil mne sám Petr Alexandryč, neřku-li sám Zadunajský. My jsme se učili u Vobana, pane, u Turena a Montekukuli tuhle s Bondarčukem — není-liž pravda — válečné opatrnosti a všem pravidlům. My nejsme podlízalové a lichotníci; raději vandalové, divoši. Vojáci nás mají rádi, přátelé nás oslavují, nepřátelé nám nadávají. — Nu, Prochore Ivanyči, ještě jednu kazaječku na tuhle; bude tepleji. A knoflíček? — přeska se mi včera utrhlá. Dostal jsi jehlu a nitě, abys mohl přišít? Dostal? nu, jsi molodec. -- Všecko v pořádku; však ještě tu v kufríku vezmi krabičku — kapesní apatiku. Matička —

cařice, Kateřina Alexejevna sama mně ji připravila, svýma rukama a poslala mi ji po Očakově; — na věky se s ní nerozloučím. Tak, připni si ji přes rameno; však on vše-vědoucí určuje dráhu každému. Snad budem moci z jitra někomu pomoci —«

A nyní chabý; vráskovitý stařec ovinul si krk čistým batistovým šátkem, upravil si vlas, přičesav na zad trochu řídkých, šedých kadeří a stočiv je v chocholku. Pak se oblékl v modrý, zlatem lemovaný kaftan s řády a hvězdami, připjal kord, učinil několik kroků po jizbě a ty tam choulostivost a chabost.

»Čest a chvála knížeti Potemkinu, že zbavil vojsko zbytečných a obtížných titèrek«, pravil; »však toho zbylo dost až dosavad«, a posadiv si na hlavu klobouk s bílým pérem, vypjal se a křepce otočil se jako mladík. Tři noci nespál pro stálé vyjednávání s Turky, on stařec šedesátiletý, zmučený duševním, nikomu neznámým bojem, trpícím rheumatickými bolestmi na raněné noze a přece vypadal bodře, svěže, omládle.

»Bažanti jsou tu už všichni?« optal se sluhy Proška.

»Jsou«, odpověděl Bondarčuk.

Hrabě totiž jmenoval vyfintěné důstojníky štábní »bažanty.«

Usmál se jedva znatelně a vyšel z jány.

»Na svá místa!« pravil k důstojníkům a zaniřil ku nejbližší veliké hranici. Tu se shromáždili všichni velitelé a důstojníci, aby vyslechli poslední rozkazy. Bylo ustanoveno, že útok započne před svítáním, jakmile budou vypáleny po přestávkách tři signálové rakety.

Velitelé, vzdavše čest se vzdálili a Suvorov usadil se u ohně, kde chtěl vyčkati umluveného znamení. Polo sedě, polo leže na přimrzlé trávě, udílel poslední rozkazy, hale se těsněji do pláště.

Ostrý mrazem a sychravostí až ku kostím pronikající vítr zvédl se na chvíli, ale opět utichl. V září plápolající hranice rýsovalo se několik starých i mladých postav, stojících uctivě vedle Alexandra Vasiljeviče.

Stranou u sousedního ohně hovořilo dosti hlasitě a směle několik mužů, kteří před několika dny přibyli z hlavního stanu z Jas, aby dobrovolně nastávajícího boje se zúčastnili, aneb neberouce na boji účastenství, byli svědky velkolepého válečného dramatu. Mezi poslednějšími byli někteří poslanci cizích dvorů, kteří ovšem na třpyt bodáků a svišt koulí zvyklí nebyli.

Mluvalo se francouzsky o čacách nastávajícího boje. Nevysoký major od pěchoty tvrdil, že Ismaila padne.

Kdosi odporoval a poukázal na nedostatečnou sílu Rusů, dokládaje, že bez spojenců to nepůjde.

»S námi je Suvorov«, odpovídal hrdě nazrzlý major.

»Suvorov! — Ale všechny evropské autority shodují se v tom přesvědčení, že Ismailu, tuto strašnou mašinu smrti, vzítí nemožno,« odporoval týž hlas a jiný dodával:

»Nesmyslné, nemožné nápady a k tomu tolik odvahlivosti; lépe by bylo vrátiti se do ležení.«

Ta a podobná mínění nebyla pro podnik Suvorovův nijakým povzbuzením, avšak byť Suvorov z včerejšího se nedostavení několika velitelů uhodnouti musel

smýšlení podniku nepřející a v něj nedůvěřující, zůstal přes vše na svém rozhodnutí.

Vojsko bylo k útoku na pevnost rozděleno ve tři oddíly, každý o třech kolonách. Pravému křídlu čili prvnímu oddílu velel bratranec Nejjasnějšího, general poručík Potemkin. Druhé, levé křídlo bylo podřízeno příbuznému knížeti Taurického, generalu poručíkovi Samojlovu. Třetímu, u řeky, velel contre-admiral Ribas. Náčelníky podřízených jim kolon byli generálové-majorové: Lvov, Meknob, Lassi, Bezborodko, Kutuzov, Arseněv; pak brigádníci: Platov, Orlov, Markov a ataman Záporožců Čepiha.

Před třetí hodinou ranní kázal Suvorov pozhasínati ohně, »aby Turci mysleli, že jsme usnuli«, pravil a také proto, aby v mlze, která hustě ležela nad krajem, suáže umluvené znamení raketami bylo zpozorovatelné.

Nastalo všeobecné, velebné ticho. Netrvalo však dlouho. Ve tři hodiny vznesla se do povětří první raketa; všichni se chopili zbraní.

Ve 4 hodiny prořala mlhy ohnivým pruhem druhá raketa a v pět hodin vznesla se třetí, probrázdívši temno noci jako ohnivé, střelou do výše vržené klubko, rozvíjející se celou dráhou v žhavě jiskřovou pentli.

Vojsko poznamenalo se znamením kříže a mlčky se Suvorovem v čele, hnalo se k zákopům a baštám Ismaily, zahalené v noční tmě.

Jízda se rozložila na dělový dostřel od pevnosti. Kozáci, ustanovení k prvnímu útoku, vzali píky na váhu. Ani jediný kůň nezaržal. Děla s kolesy ovinutými slamou

zaujala bez hluku vykázaná postavení. Mezerami mezi nimi procházela zvolna hustými šíky pěchota.

Suvorov, otočen štábem, rozněcoval všude postupující řady a pozdravuje důstojníky žertoval s vojáky.

»Ráčilové a krasořečníci mohou zůstat v zadu« volal, »nedomluvkové a kývalové mohou jim jít na pomoc; my ale, hoši, půjdeme v před!«

A jinému oddílu pravil: Pilafu, hoši, a tureckých ořechů najdeme tam dosti« a ukazoval směrem ku temným obrysům pevnosti.

»Ještě časně na jídlo, Vaše jasnosti«, prohodil kdosi z řad.

»Leda bylo« odvětil žertem hrabě svým pádným způsobem. Hladovému jíst, unavenému na postel a chudému jest dukátů nesčítati.«

A vojáci obveseleni hbitě postupovali do předu.

Bez výstřelu přiblížilo se vojsko asi na 250 kroků k opevněním a rozvinulo se v šik.

Suvorov oslovil nejbližší řady:

»Chrabří vojíni! dvakráte jsme podlehli, po třetí zvítězíme. — Pak machnuv rukou dal znamení k útoku.

Na blízkém bastionu zpozorovali Rusy. Stráž se zdvihla a dala se do křiku. Z řad ruských odpovídáno hromovým urá!

Zatřaskly vzduchem první jednotlivé pomíchané a jako ve zmatku na zdař bůh vypálené střelné rány z bašt Ismaily, ale téměř současně zasténala kolem země rachotem hrubé ruské střelby, postavené tak, aby účinek její byl co nejvydatnější. Mlha mísila se s dýmem děl a pu-

šek, což vše usnadňovalo přiblížení se Rusů pod samy hradby.

Právě zatřesknul první turecký kartáč, prýskající po řadách nejbližších útočníků, ale již vrhali myslivci a kozáci žebříky ku stěnám hradebním. Hluboký příkop, zalitý do polovice blátivou hnijící vodou, zastavil přední šik. Výstřely s bastionů osvěcovaly pláň i příkop v místech, kde nastalo váhání.

Suvorov škulal již úzdou svého karbadince a chtěl popojeti ku váhajícím řadám. Ale v tom kdosi silným hlasem zvolal: »Odvážní, za mnou!« Byl to sekund-major Něchljudov, který vskočiv první do příkopu, volal: »Pryč se žebříky! Prsoma, bratří, urá!

A hle! Množství stoupá odvážně za ním, vráží kopí a bodáky v násep a takto ku podivu hbitě slézají násep.

Střílny ve zdech reduty zasypali myslivci z dola kulemi a v záři ruských bomb a tureckých ve vzduchu proskakujících raket bylo viděti Něchljudova mokrého a bahnem potřísněného, jak stanul první na cimbuří, ale vše to jen na okamžik, neboť v téže chvíli zažehnuta bašta novým ohněm a hrdinský major kácel se střemhlav s prostřelenou hrudí s bastionu. Avšak již tam vlál ruský prapor a v 6 hodin vstoupila na náspy reduty druhá kolona, Lassiho, podporovaná v zádech kolonou Lvova a Meknoba.

Meknob i Lassi byli stejnou dobou v čele svých pluků těžce raněni. Lassi mohl však ještě dále koman-dovati; s prostřelenou rukou vedl své oddělení dále a vzal bodákem několik batterií za bránou chotinskou.

Hůře bylo na levém křídle. Kutuzov se probil skrze barikády, postavené na příč úvozu, skrze kartáče a jatagany janičárů, vedených bratrem chána krymského. Zmocnil se hlavní reduty, jež vévodila té části pevnosti. Avšak silný sbor spahů, podporovaný dělostřelbou a plukem tělesní gardy seraskýrovy, zaskočil s rozvinutým zeleným praporem ruské pluky a jal se ze zad ohrožovati jak Kutuzova, tak i sousední kolonu, stojící pod velením právě v tu chvíli raněného Bezborodka.

Vojáci zasypáni deštěm kulí, byli nuceni ustupovati. Té chvíle padlo mnoho důstojníků a mezi nimi i plukovník pěšího pluku, Jacunskij. To spatřiv mladý, v modrou řízu oděný duchovní toho pluku, vyskočil na rozbitou prsní zeď a pozvědna kříž zvolal: »Hle, váš nový vůdce! S Bohem za mnou!« Po těch slovech vrhl se do ulice a nejbližší čety za ním. Pak v kotoučích prachového dýmu všichni zmizeli. Po chvíli však vracely se zbytky odvážlivých harcovníků a když clona dýmu zvědla se do výše, viděti bylo hloub v ulici pobité celé setniny a říza rusovlasého kněze modrala se v hromadě zkrvácených mrtvol.

V tu dobu přicválal k Suvorovu pobočník Kutuzova, Knoch.

»Nedostává se nám sil, abychom dále postoupili; prosí za pomoc —« Nedokončil vzkaz. Střepina z granátu, jež nedaleko odtud se roztrhl, ranila ho do plece.

»Apatiku sem, apatiku!« zvolal Suvorov obrátiv se ku svému adjutantu. »Kostijed na prsty proklatým nevěrcům! -- Co dělat?« —

Pojednou ale velel pobočníkovi: »Dojeď ke Kutuzovu a řekni mu, že není pro vás ústupu! Jmenuju ho velitelem Ismaily a poslal jsem již do hlavního stanu kurýra se zprávou o dobytí pevnosti.« —

Kutuzov vyslechnuv generálův vzkaz řekl: Pomoz nám Bůh! a sešikovav vojsko odvážil se nového, zoufalého útoku.

Snad že Turci neočekávali více od zatlačených Rusů tak mohutný podnik, aneb že z části jinak upoutání byli, krátce útok Rusů se podařil, janičáři i stráž seraskýrova zdolána a vržena na útěk a vítězové po přenosných mostech přes příkopy vedrali se do vlastního města.

Ve hřmění děl a příšerný lomoz pukajících granátů a raket mísil se onen řezavý svist potměšilých kulí ručníčních, onen mrazivě studený šelest drobného olova, při jehož zvuku ustydá krev nejstatečnějších, a hlava se motá v závratí, v tu bouři ohně a kovu mísily se hlasy bojujících.

Daleko střelná děla sňata s kol, pěchota se rozstoupila a kartáče s hvizdem šlehaly po kouřících se, pustnoucích ulicích.

Nedaleko vnikajících Rusů vyletěla s ohlučujícím třeskem do povětří prachárna, zapálená od Turků pod bastionem, jež museli opustiti.

U mostu hořela mečeta a ještě z jejích dveří a oken hřměly výstřely hrstky Turků, kteří se v ní ukryli. Na konci ulice zdvihal se obromný, černý sloup dýmu z hlavních kasáren, zapálených ruskými bombami.

A opět výbuch a zase plameny. Pod Suvorovem byli zastřeleni dva koně. V osm hodin ráno sedl na třetího a za zvuků trub prošel s pluky svato-nikolajevským, fanagorijským, maloruským granátnickým a petrohradským všechna předměstí ismaiská.

V tu dobu pomíchané houfy janičarů a prořídle škadrony spahů zahazovaly zbraně a na kolenou, s okem strachy strhaným, žebronily slovy „aman, aman!“ za smilování.

Suvorov jel mlčky kolem a zachmuřiv brvy, ani na ně nepohlédl. Spatřil se v duchu na nádvoří právě dobytého arsenalu; uprostřed dohořívala veliká hranice, nad níž na kúlech nabodnutá čněla ohořela, příšerně zohavená těla ruských zajatců.

Při pohledu tom zkamenělo srdce Alexandra Vasiljeviče a v prosících Turcích zřel jen katy, umučivší zajaté Rusy smrtí nejděsnější; proto neznal smilování.

Ismaila byla dobyta. 23.000 Turků zahynulo v boji, mezi nimi 60 pašů. Bratr krymského chána zahynul v seči s platovskými kozáky i s pěti syny svými. Svalil se poslední na porubané trupy svých dětí. —

Šest dní odstraňovány mrtvoly a ssutiny domů a sdělána kořist více než za 2 mill. rublů. Vojáci přinášeli k povozům plné rukávy perel. V mnohých vesnicích na Rusi nalézaly se dlouho potom ještě arabské dukáty, perské koberce a hedbávné látky.

Rusové vykoupili vítězství to ovšem krví neméně nežli 10.000 bojovníků.

Suvorov oznámil nejvyššímu maršálkovi do Jas ví-

těžství těmito stručnými slovy: „Ruské prapory na stěnách Ismaily.“ A do Petrohradu psal: „Hrdá Ismaila padla k nohám Vašeho Veličenstva.“

A z řeckého monastýru sv. Joana za hřmění děl zněla hymna: „Slav sebe, Kateřino !!!“

Suvorov a Potemkin.

S Potemkinem setkal se vítěz nad Ismailou teprve koncem prosince r. 1790. Potemkin chtěl podřízeného sobě vůdce uvítati slavnostně a učinil proto vše možné, aby Suvorovu zalichotil. Do Galace poslán kurýr s milostivým, vzkazem, aby Suvorov, jakmile armádu po zimních bytech rozloží, bez meškání do Jas zavítal.

Nejjasnější dal na uvítanou vítězného generála vystrojiti lukulloovsky bohatou tabuli, pozval do Jas zpěvácký sbor a při hudbě a zpěvu měl proveden býti ku dni tomu zvláště nacvičený ballet. Město bylo vyzdobeno praporcei a vítěznými branami a na večer mělo zazářiti velkolepým osvětlením.

Vypráví se, že od bran jasských až k paláci Potemkinovu stály čestné stráže a Nejjasnější poručil pobočníku svému, aby mu okamžitě podal zprávu, jakmile se Suvorov objeví v branách města.

Avšak Suvorov pokazil Nejjasnějšímu všechny ty plány.

Čekali, že přijede jak se sluší na důstojenství v nádherném kočáru a on přijížděl zatím v noci na prostém selském voze, pokrytém rohoží. Spřežení mělo prý sice chomouty, ale ostatek bylo vše sám provaz. V zadu seděl na rozvoře obstarlý invalida v polském burnusu, napřed

kočí v moldavském širáku a v ovčím kožichu, padajícím až na paty. Takto dojel generál en-chev před Jasy do nepatrné arnautské vesnice a odtud časně z rána druhého dne vyjel směrem ku residenci Nejjasnějšího.

Vyhlízející pobočník poznal okamžitě očekávaného hosta v kolébajícím se košinovém povoze a zpravil o tom ihned knížete.

Potemkin vyšel kvapně na vyparáděné sehodiště, avšak nesešel ani s prvních stupňů, když Suvorov stal již před ním.

„Cím se mohu můj srdečně vážený příteli, Alexandře Vasiljeviči,“ oslovil kníže Suvorova, objíma jeho, „čím se vám mohu odsloužiti za vaše zásluhy?“

„Příteli? Příteli?“ vpadne mu Suvorov do řeči, a zakuckal se; „nikoliv, vaše Jasnosti! — Jak to? dovolte! . . . Nejsem kupčák a nepřijel jsem, abych se s vámi smlouval. Nesmím táhnout dále? Cařihrad je ten tam? — nu, máme šábes . . . Avšak kromě Boha a mé nejmilostivější panovnice není nikoho, kdo by byl s to se mi odsloužiti; nikoho, pane!“ —

Kníže, změniv se v tváři, odstoupil na krok a pravil: „To slyším od tebe? — Když Suvorov neodpovídal, vešel do komnat. Suvorov, který ho následoval, předložil knížeti písemnou zprávu o postupu a výsledku boje. Nejjasnější na papír však ani nepohlédl.

Tu pravil Suvorov: „Členové vrchní rady neschválili můj návrh? Ministerstvo je na rozpacích má-li se dále jíti? — Vzmužte se kníže, nedbejte dvorních rad, rádcem

buď vám genius váš. Dějiny budou vzpomínati věčně s uznalostí vašich podniků —.“

Kníže Tavridský však hleděl v okno, Suvorova neposlouchal. Učinili každý několik kroků po komnatě, pak se mlčky spolu rozešli a více se za živa nespatriili.

Potemkin v ješitnosti své uražen, neodpustil nikdy Suvorovu.

Když v lednu r. 1791. přijel Suvorov na vyzvání Kateřiny do Petrohradu, přijala ho panovnice v slavném slyšení velmi laskavě a pozvala ho k tabuli. Sama připila na počest vítězství Suvorova a pak otázala se:

„Kde si přeješ, batuško-hrabě, býti místodržitelem?“

Suvorov, který seděl pod sochou vavřínem ověčeného Foxe, slavného to státníka anglického a přítele Ruska, odpověděl s pochýlenou hlavou.

„Ach, matičko, cařice, ty miluješ příliš své poddané, abys chtěla některou provincii potrestati mnou. Jsem podivín, jenž nedovede se přetvářet, ba ani smát — Zrodil jsem se při zbraní, dovol, abych též zemřel se zbraní.“

A tu vyznamenán měl býti Alexandr Vasiljevič žezlem maršálským, avšak všemohoucí Potemkin nejen že zmařil povýšení toto, ale přivodil i ostranění Suvorova z Petrohradu.

Když totiž v únoru téhož roku přibyl z Jas do Petrohradu pod záminkou odstranění bolavého zubu, vystrojil koncem dubna pro cářský dům pověstnou slavnost v paláci Tauridském, kde na oslavu pokoření ismailské pevnosti měli býti panovníci předvedeni zajatí pašové.

Avšak přítomnost hlavního původce onoho slavného hrdinstva v sídelním městě překážela knížeti. A tu stalo se, že tři dny před slavností přistoupila Kateřina za večerní besedy v Eremitáži jako náhodou k Suvorovu a pravila:

„Právě jsem vás, baťuško Alexandre Vasiljiči, naznačila za vrchního dozorce nad opevňováním hranic v Čudsku. Co tomu říkáte?“

Suvorov jen mlčky sklonil se k ruce panovnice, kteráž v témže okamžiku začervenala se růměncem hlubokých rozpaků. Potom zpřímen a hrd odešel do svého bytu a ještě téže noci odcestoval. Druhého dne poslal z Výborgu carové list: „Čekám Tvých rozkazů, matičko!“

A matička cařice nechala jej tam až do skončení války s Turky, aby na bojišti Nejjasnějšímu nepřekážel.

Mocný tento milostník utíkáje před smrtí zemřel již na podzim téhož roku cestou z Jas do Nikolajeva. Umíraje pod širým nebem, jak si přál, na plášti maršálském, v náručí krasavice, hraběnky Branické, šeptal: „S Bohem, milostivá matuško-hosudaryně!“

Suvorov, zvěděv o smrti Potemkina, pravil: „Hle, člověk — obraz nádhery světa! Bůh mu buď milostiv! — Chraň se toho obrazu, kdo je moudrým! — Na kolik se týče našich úmyslů s Tureckem, my již nesplníme té veliké úlohy — až snad naši vnuci, pravnukové — Ale poplavou Turci za Bospor, ba poplavou —.“

V Polsku.

Dne 17. dubna r. 1794 o třetí hodině ranní vypuklo veliké povstání ve Varšavě. Zvonění na poplach hučelo se všech kostelů; lid pobouřený obuvníkem Kilinským a peněžníkem Kapostasem, vrhal se všude na osamocené ruské vojáky. Velitel posádky, general Iglštrem byl sevřen ve svém paláci, odtržen od rozptýlených svých pluků, na něž zároveň útočil lid i pluky polské. Teprve následujícího dne podařilo se Iglštremovi vyraziti z města se ztrátou 12 děl, 4000 mužů padlých a raněných a 2000 zajatých. Vilno, hlavní město Litvy, následovalo příkladu Varšavy a vypudilo generala Arseněva.

Ale již tu bylo také vojsko pruského krále Bedřicha Viléma II., kteréž se zmocnilo Krakova. Revoluční vláda varšavská vypověděla Prusku válku a v městě lid se zle rozzuřil, neboť domníval se, že Krakov padl zradou. Proto vrhly se davy na vězení varšavská a povraždili tu chované vězně podezřelé ze zrady na věci polské.

Mezi tím prohrál general Zajonček bitvu s Rusy u Golkova a Prusové přitrhli ku Varšavě. Avšak ruský general Kruščov, s kterým se pruské vojsko spojilo, nebyl po chuti králi pruskému, tak že před Varšavou ničehož nepořízeno a Prusáci i Rusové od obléhání upustili.

Nebylo však Polákům dopřáno valně časů těšiti se z tohoto úspěchu. Rusové byli se zmocnili opět Vilna a Rakušané obsadili Lublin. Nejhorším bylo, že Rusové vynutili si na Poninském přechod na pravý břeh Visly. A za tímto ruským předvojem postupoval Suvorov s armádou ukrajinskou a porazil již Šerakovského u Krupčice a u Brestu na Litvě.

Kosciuszko, vrchní velitel Poláků, spěchal zabrániti spojení se vojsk ruských a přitrlh ku Šerakovskému u Macějovic na Visle mezi Varšavou a Lublinem. Byli tu nejlepší vojevůdci polští pohromadě jako Potocki, Kaminski, Kolontaj a general, básník, Němcevič.

Bylo před bitvou a Kaminski upozornil Němceviče na havrany, poletující po pravém jejich boku: „Vzpomeň si na Tita Livia“, pravil, „zlé znamení.“

„Zlé znamení pro Římany, ale ne pro nás“, odvětil Němcevič.

Bylo tehdy 10. října a Rusové vedeni generalem Fersenem napadli Poláky současně z pravého i levého boku. Poláci bili se hrdinsky i zdálo se, že bitva skončí jejich vítězstvím. Avšak v rozhodném okamžiku dostihl bojiště Suvorov a tu neodolali více Poláci. Prudkou palbou z děl uvedeni v nepořádek a všeobecný postup Rusů bodákem dovršil jejich zkázu. Vše se rozprchlo; dvacet a jedno dělo, 2700 zajatých padlo do rukou Rusů; všichni generálové byli zajati; Kosciuszko zdvižen byl polomrtev hejtmanem Denisovem. Suvorov a ostatní generálové ruští chovali se vlídně k svým zajatcům; důstojníci snažili se potěšiti raněného Němce-

viče, blahopřejíce mu k jeho kusu, jehož rukopis byli našli v kapse jeho, nadepsanému „Návrat z jiného světa.“

Varšava byla ohromena touto porážkou. Vavřeski, jenž ujal se velení po Kosciuszskovi, nebyl s to, aby nahradil populárního hrdinu, duši revoluce. Nic nemohlo zabrániti postupu Rusů na Varšavu a počátkem listopadu za zvuku hudby a bubnův rozložil Suvorov před Pragou vojsko své. Praga, předměstí Varšavy na pravém břehu Visly, byla dobře opevněna. Suvorov nemeškal a rozdělil vojsko své v sedm oddělení, připravoval dne 3. listopadu vzetí pevnosti. Ruští vojáci oblékali se před útokem do čistých košil jako k svatbě, svaté obrazy byly noseny před šiky.

Dne 4. listopadu, o třetí hodině ranní, dán povel k útoku; v okamžiku příkopy byly srovnány a hradby slezeny.

Očitý svědek ruský praví, že Poláci vedli si hrdinsky a že bránili se zoufale se sebezapřením jako rekové. Praga zakusila všech hrůz vzetí útokem. Marně byl Suvorov obnovil doporučení, „aby šetřeno bylo obyvatel, darován byl život přemoženým a nikdo zabíjen nebyl bez příčiny.“ Vojáci byli příliš rozezleni na Poláky, kteří byli jim líčeni jako republikáni, bezbožci, spojenci francouzských jakobínů, vrazi jejich bezbranných kamarádů při vzpouře 17. dubna. — Bylo 12000 mrtvých a jen tisíc zajatcův. „Ulice jsou pokryty mrtvolami, krev teče proudem,“ zněla první depeše Suvorova. —

Vzetí Pragy poděsilo Varšavu a tu smlouváno o

mír prostřednictvím Potockého. Suvorov však s tímto a s lidmi ze dne 17. dubna odepřel vyjednávati a teprve, když prostředkoval sám král Stanislav, vyjednán klid zbraní. Suvorov zaručil se obyvatelům za jejich majetek, slíbil amnestii a průvodní listy osobám do povstání zapleteným a vešel pak dne 8. listopadu do Varšavy. Král odeslán do Grodna a Suvorov mohl nyní poslati do Petrohradu depeši, která zněla: „Urá! Varšava! — Suvorov.“

Odpověď byla rovněž stručná: »Výborně, maršálku! Kateřina.«

Mimo žezlo maršálské podarován Suvorov dubovým věncem s démanty v ceně 60.000 rublů.

A Poláci? — Polska rozchvácena zúplna a udatné pluky její pod Donbrovskim a Poňatovskim mstily na bojištích evropských pod orly francouzskými, jako kdysi pluky české pod prapory švédskými, svou nešťastnou vlast.

Na vrcholi slávy.

Za posledních let Kateřiných vážné zlořády byly se zakořenily ve vojště; jen car, voják tělem a duší, byl s to, aby provedl opravy nutné k zdokonalení taktiky a výzbrojí; ale Pavel ujímal se oprav s úzkoprsými názory. Načichnuv pruským vzorem, zrušil národní uniformu tak pohodlnou, tak vojenskou, tak přizpůsobenou podnebí. Rusové nepoznávali se v pruské té harlekynádě s copy, pudrovanou vlásenkou, přaskami, střevíci, kamašemi sametovými čepicemi a nepohodlnými klobouky. Starý Suvorov potřásl hlavou a děl: „Prach paruk není prachem střelným; přasky nejsou kanony; copy nejsou bajonety, nejsme Němci, ale Rusové.“ Za tyto čtyry věty vítěz nad Turky a Poláky byl vypovězen do své vsi Kučevského, kde v prázdné chvíli mohl s místními uličníky jezdit obkročmo na holi, zvonit, čísti epištoly a zpívat na kůru. Snad tehdy z dlouhé chvíle cvičil se v pověstném u něho kokrhání.

Avšak odstraněnému maršálkovi mělo se dostat ve 3 letech slavného zadostiučinění. Když r. 1798. vešel Pavel I. ve spolek s Rakouskem proti Francii, tu dvůr rakouský vyslovil přání, aby vůdcem společné armády v Itálii byl vítěz Fokšanský a Rymnický. Car ruský, jemuž lichotil tento projev uctivé ústupnosti, zavola Suvorova z jeho vyhnanství na vsi památným vzkazem:

„Suvorov nepotřebuje vavřínů, ale vlast potřebuje Suvorova.“

Suvorov byl usmířen a v čele vojsk ruských bral se přes Vídeň do Italie, kdež vojskem rakouským sesílití se měl. Ve Vídni odepřel pověděti své plány Thugutovi, ministru zahraničnímu, a pohrdl radami Hof-Kriegsrathu. Na dotaz po válečném plánu, ukázal prázdný list s podpisem caře Pavla. Řekl jim, že cílem jeho jest Paříž, kde znovu vztyčí trůn a oltář. Svým vojákům opakoval články svého vojenského katechismu:

„Pohled, rychlost, prudkost. — Přední řady armády nečekají zadních. Koule to blázen, štychy (bajonety) to molodec. —

Dobíral si nedostatečnost Hof-Kriegsrathu: „Parády! — Manevry! — Příliš důvěry ve své schopnosti! Umět zvítěziti, dobrá, ale býti pořád poražen, to není nic nesebného. — Císař Německý chce, mám-li zítra svěsti bitvu, abych napřed obrátil se do Vídně. Válečné okolnosti mění se rychle; není lze se vázati na určitý plán. Štěstí mihne se jako blesk; jest třeba příležitost popadnouti za vlasy; nevrátí se po druhé.“ —

Pod Veronou spojil se Suvorov s Rakušany a brzy padly prvé rány na Addě. Moreau poražen u Cassana, čímž opanována opětně Lombardie a Piemont.

I vojsko Magdonaldovo, chvátající Moreauovi ku pomoci, poraženo ve třídní bitvě pod Trebií a nová vojska pod statečným Joubertem rovněž poražena u Novi. Ve třech měsících po svém příchodu vyčistil celou sev. Italii.

Když jako vítěz blížil se k Turinu, šel mu vstříc dřívější královský správce města, Saint-André, muž starý a zkušený. Suvorov pravil: „Poddávám se vám, t. j. buďte mým učitelem! Ukažte mi Italii tu půdu slávy ze dvou tisíců let, kde potomci musí kráčet po věčně nesmazatelných stopách svých hrdinských předků. Vidím 16 milionů obyvatelů mezi sebou rozeštvaných různými zákony, obyčeji a zakořeněnou záští národní. Staniž se mezi nimi politická jednota!“

Od okamžiku toho stal se hr. Saint-André velikým ctitelem Suvorova.

Brzo však diplomatickými pletichami nařízeno Suvorovu aby vešel do Švýcar a připojil se tu ku ruskému voji Korsakova. Za důvod uvedeno, že prý ruským vojákům, zvyklým zimě, bude přezimování ve Švýcarsku volnější. Suvorov, jenž viděl se již v Horním Burgundsku a na cestě do Paříže, svolil.

Zrychlenými pochody stihl do Taverna u Bellinzony. Rakouská správa opominula svěsti tam soumary potřebné k přechodu přes Alpy. Suvorov, sháněje se po okolí, ztratil tím čtyry drahocené dny; dostihl sv. Gottharda až 21. září a překročil jej s neslýchanými obtížemi, jež působil mu tuhý odpor francouzských oddílů zatarašených v horách. Pak sestoupil do těsného údolí Reusského, uzavřeného tak strmými horami, že cesta přetíná několikrát bystrinu, zejména pod Čertovým Mostem.

Suvorov v dopisu caři Pavlovi líčí hrůzy přechodu následovně: „V té říši hrůzy při každém kroku zřely na nás propasti jako hroby zvoucí nás do svého objetí. Tmavé

nocí mračné, neutichající hrom, deště, mlhy, hukot vodopádů, třesk sněhových strží, nesmírné massy útržků skalních a ledu, řítící se s výšin, bystriny strhávající muže i koně do propasti, Sv. Gotthard, tento obr slízející do mraků, vše to jsme překonali, i na nepřístupných místech nepřítel nedovedl nás zdržeti. Nedostává se mi slov, abych popsal všechny hrůzy; jež šklebily se na nás a v nichž prozřetelnost bděla nad námi.“

Francouzský generál Lecourbe v čele 11000 mužů umínil si „udávit Suvorova v horách.“ Při Hospitalu bránil usilovně přechodu přes Reussu, vystřílel se do poslední koule, zahnal ruské dělostřelectvo do bystriny, pospíšil hájit Čertova Mostu, jež vyhodil do povětří a ustoupil pak k Seedorfu, jehož most zatarasil.

Suvorov přešel hrozné vrchy Schächenthalské a dorazil do Altorfu a Muttenthalu až 26. září, ztrativ cestou 2000 lidí, tam dověděl se o porážce Korsakově u Curichu, při čemž poznal s hrůzou, že jest v srdci hor tolik jako ztracen, zrazen neopatrností svých spojenců, v Muttenthalu jako v pasti, obklopen odevšad vítěznou a početnější armádou. Za jeho zády Gudín byl opět obsadil horní Reuss; na silnici Stanzské Lecourbe obsazoval Seedorf, na Švitzské Massena soustřeďoval sbor Mortierův, na Glaruské byl utábořil se Molitor, jemuž Soult přiváděl posily.

Tehdy nadešel nejkrásnější okamžik života Suvorova: jeho hrdinný ústup jest podivuhodnější než jeho vítězství italská, dobytá vojskem na počet silnějším; žádný general v tak zoufalém položení neosvědčil nezlomnější energie než tento drobný, téměř sedmdesátiletý kmet.

Předsevzal si sléztí horu Bragel pokrytou na 65 cm. sněhem a prokrestiti si cestu Kleinthalem a po silnici Glaruské. Jeho zadní voj, jehož byl zůstavil v Muttenthalu, tři dni odrážel útoky Massenovy, chráně ústupu armády a přední voj zatím obsazoval Glarus a zatlačoval Molitora k Näfelsu. Tam Molitor zastavil Rusy, přinutiv je vrátiti se na Rindskopf, v jehož ledovcích ztratili několik set lidí. Odtud podařilo se jim dostihnouti Illanze, Coire a Feldkirchu. Suvorov s neohroženými svými vojíny přezimoval v táboře mezi Illou a Lechem, oslaben o celou třetinu své slavné armády, bez děl, vozatajstva a koní.

Ale uznání bylo s ním i s jeho vojíny. Ve vlastnoručním přípisu doznával car, že za veliké jeho skutky nemá ani dost hodností. Jmenoval ho generalissimem a ustanovil, že car mu nemá dávatí ukazy, nýbrž jenom zprávy a že vojsko jemu před carem má vzdávati čest.

Tak vůči Suvorovu, ale jinak vinila veškerá Rus Rakušany ze zrady a tu císař František po radě Anglie snažil se objasniti Pavlu I. nedorozumění, jež bylo zahubilo Korsakova a málem zničilo Suvorova. Car, byv tím poněkud usmířen, neodvolal svých vojsk, vymínil si však, že hr. Thugut odstoupí a že italská knížata budou opět dosazena do svých nazpět dobytých států. Rakousku nemohla býti po chuti nezištná tato politika, jež ničila jeho plány. Ohrožený Thugut pracoval o tom, aby dovršil roztržku; dáno na srozuměnou ruskému caři, že pobyt jeho vojsk v Čechách jest nemalým břemenem *dědičným státům*. Tato bezohlednost na jedné a pozornost Bonapartova na druhé straně, který oznámil carovi, že mu vrací bez vý-

měny všechny ruské zajatce nově oděné a vyzbrojené na útraty Francouzů, kdežto Rakousko a Anglie odmítly vyměnití ruské vojáky za své zajatce francouzské, to vše způsobilo, že car nařídil Suvorovu vrátiti se na Rus.

Nyní na dobro viděl zničený sny své Suvorov, který rozloživ se zimním táborem v Čechách, domníval se v tomto srdci Evropy stále ještě býti na cestě ku břehům rýnským.

V Praze.

Z Bavor přes Plzeň postupovala vojska ruská na Prahu. Dne 20. prosince vjížděl Újezdskou branou do královské Prahy sám Suvorov. Před branou očekával jej kočár barona Wimmra, ve kterém nepozorovaně dojel do Paláce téhož šlechtice na Příkopě. Bezděčně vynořuje se tu vzpomínka na Jasy, kdež Suvorov rovněž pohrdl jakoukoli okázalostí přivítání.

Avšak pobyt generalissima nezůstal na dlouho utajen. Sami Rusové nemohli nesdělit se s radostí svojí s českými bratřími v Praze. A tak druhého dne, kde kdo chvátal na Příkop, aby spatřil slavného Turkobijce, o němž se tolik přepodivných věcí vypravovalo.

Vždyť prý, když na sv. Gothardu stihla Rusy sněhová bouře a vojsko se zdráhalo jíti do předu, tu kázal Suvorov vykopati jámu na způsob hrobu a pak se do ní položil, nařídív vojákům, aby ho zahrabali. Avšak vojáci zděšení vypukli v náрек. Tu zvolal Suvorov: „Neehce přežítí hanbu, že moji bohatýři bojí se jíti do předu.“ Vojsko pochopilo a šlo za svým starým vůdcem bez reptání.

Aneb vypravovalo se, jak chodí večer o šesté spát a ráno o druhé vstává a kokrhá. Třikrát zakokrháti

znamená „vzhůru!“ Sám o tomto svém zvyku vtipkoval. Jednou odeslaný od generala Derfeldena seržant s listinami k Suvorovu, setkal se s tímto u krěmy, kam vojáci chodili, a tázal se ho:

„Hej, slyšíš starče, pověz mi, kde bydlí Suvorov?“

„I to sám čert ví!“ odpověděl mu tázaný.

„Nesu mu raport od generala!“

„I nenos mu ho!“ odpověděl Suvorov. „Buďto je opilý jako slíva aneb kokrhá jako kohout!“

Seržant rozpráhl se na mluvčího.

„Ty, špinavý jazyku, děkuj Bohu za své stáří, že tě tady nezmaluju. Bezpochyby nejsi Rus, že můžeš našeho otce a dobrodince takhle tupiti.“

Suvorov utíkal co mohl, aby dorazil domů. Seržant, naleznuv konečně jeho byt, poznal svého generala a strachem jako zařezán, byl by se málem vrhl před ním na kolena, aby jej prosil za odpuštění. Suvorov ho však objal a řekl:

„Lásku svou ke mně jsi jak náleží dokázal; chtěl jsi mi nabíti pro mne samého!“ Druhého dne byl seržant odměněn pěkným dárkem.

Známa byla také v Praze jeho nenávisť k pochleb-
níkům a s tím i souvisící nechut k zrcadlům.

V paláci Wimmrově proto kde jaké zrcadlo ukli-
dili a na plesích, když ne jinak, tedy zrcadla aspoň
zastírali.

Brzy známy byly i jiné prosté jeho zvyky tak, že
v táboře chodí v starém, vetchém plášti, v trepkách a
s punčochami s nohou visícími; týž jako před Ismailou-

A jak prý prostoune žije! V poli prý mu dokonce stačil hlt pálenky a sousto chleba. A s noclehem také nebyl vybíravý. Často se vyspal s hlavou na kameni, přikryt hrstí slámy neb svým vojenským pláštěm a spal jako v Gačině na poduškách.

Říkával: „K Bohu se modlete, on nás vede, to je náš general“. Důstojníkům doporučoval šetřiti zdraví svěřeného mužstva. K lékařům a k lékárnám neměl důvěry. „Boj se špitalu!“

Jindy pravil: „S německou apatykou pryč, plesnivina, škodí zdraví. Naše kořínky, bylinky, mravenečkové — to pomůže Rusovi.“

Když na jeho počtění hráno dne 22. prosince v pražském divadle a Suvorov, jedva že se objevil v loži pozdraven byl ze sta hrdel nadšeným:

„Ať žije hrdina Suvorov!“, tu byl tak silně dojat, že slzy ronily se mu po uvadlé tváři.

Nezapřel nikdy lidské srdce svoje a s chudobou měl účastenství nejupřímnější.

Jednoho dne, když seděl ve společnosti při obědě, vešel do pokoje devadesátiletý stařec, který si každodenně k domácí paní pro nějaký dárek přicházel. Spatřiv vznešenou společnost, ulekl se a chtěl odejti. Suvorov, zhlédnuv ho shrbeného a ustaraného, přivedl jej ke stolu, posadil na svou židli a nabídl mu svůj pokrm. Zároveň jal se sbíratí dárky pro starce. Chudšas odcházel se slzami vděčnosti v očích. „Přátelé“, pravil pak Suvorov, „kdo z nás je teď šťastnější? Onen obdarovaný stařec, neb my, kteří jsme mu v jeho stáří pomohli? Jen tehdy,

podá-li člověk bližnímu své ruky pomocné, stává se podobným svému Stvořiteli“.

Mladíka ale statného, který se k němu dotrhl s prosbou za almužnu, odbyl tím, že dav si přinéstí sekeru, podával mu tuto pravě: „Tu, štípej dříví a nemřeš hlady!“

To a mnohem více bylo po Praze známo a jméno Suvorova rostlo od úst k ústům. Malí i velcí závodili v projevech přízně Rusům a jich slavenému vůdci. Radovánky všeho druhu byly na denním pořádku a vánoce r. 1799, kteréž slaveny po druhé dle kalendáře ruského, dlouho zpomínány byly jako jedny nejradostnějších.

Z vděku za pohostinnost uspořádal Suvorov velkolepý ples a po něm pobočník jeho, kníže Bagration. Tento konal se „V lázni“, v prvním tehdy hostinci na Malé straně.

Malíř Březina ozdobil tehdy průčelní stěnu sálu 16 loket vysokého a 12 dlouhého transparentním obrazem, na němž zobrazena vítězství Rusů a přechod do Švýcarska r. 1799 dle pokynu Bagrationa a jiných důstojníků. Dílo Březinovo bylo prý překvapující svěžostí a škoda, že se nedochovalo, ač v Praze zůstalo, na naše časy.

Vzpomínáno též dne 18. ledna, kdy po ruském způsobu konána slavnost svěcení vody. Jako ruským řeckám každého roku té cti se dostává, svěcena téhož roku i voda slovanské Vltavy. Obřad věru vzácný v Čechách! Slavnosti obcovalo všechno ruské vojsko, jehož bylo

tehdy v Praze do 30.000. Dlouho vypravovali si Pražané o příležitostné této parádě vojenské, při níž nezvykle pro nás Čechy sice, ale nad míru mile působily povely v lahodném jazyku ruském. Co všechno as přispívalo ku probuzení v Broučky zakletých Pražanů, kteří tehdy tak málo byli Čechy a Slovany, že dnešní učení páni Hallvichové a Pferschové usuzují z toho, že Praha ještě na počátku 19 stol. byla německá? —

Jisto, že již r. 1813, kdy Rusové na cestě do Paříže opět vešli do Prahy, cit příbuznosti slovanské v matce měst českých značně byl zmohutněl. Rusové vítání tu jako staří, dobří pokrevní přátelé; o jeden důkaz opět více, že krev není voda, a že není obrazně řešeno, když se mluví o hlasu krve.

Ano, ta krev příbuzných rodů slovanských mluvila k sobě a slovo stalo se tělem a obrodilo nás k slovanské podstatě.

Praha se radovala z Rusů a žila ve dny ty životem svátečním. A opět se vypravovalo o tom, jak se dal Suvorov malovati.

Dvorní malíř kurfiřta saského, Schmidt, měl opatřit pánu svému podobiznu Suvorova. Avšak o muži tomto vypravovalo se tolik bizarních věcí, že Schmidt nebyl přáním kurfiřta nikterak nadšen a šel k dílu velmi liknavě. Teprve na pobídnutí císaře Františka dodal si malíř odvahy a dal se předvésti Suvorovu.

Suvorov přijal umělce s vrozenou mu nenuceností a živostí. Schmidt nevěřil svému sluchu. Tak si strašlivého toho vojevůdce nepředstavoval.

„Hodláte malovati můj obličej“, pravil Alexandr Vasiljevič; „ten vidíte, ale myšlenek mých nevidíte. Řeknu vám, proléval jsem krev potoky. Hrozím se toho, neboť miluji svého bližního. Neučinil jsem nikoho nešťastným, nepodepsal ani jediného rozsudku smrti, nezašlápl jsem ani broučka. Byl jsem malý a byl jsem velký. V štěstí a v neštěstí doufal jsem v Boha a zůstal jsem vždy pevný. — Vezměte ku pomoci své umění a začněte!“

Original obrazu toho se nezachoval a kopie téhož, Schmidtem rovněž malovaná, nachází se v Suvorovském museu v Petrohradě.

Zhusta bylo vídati Suvorova, jak sledoval hrající dítky, a český rozhovor jejich těšil jej velice. Často sáhl do kapsy, aby podaroval některé z uličníkující mládeže, načež odcházel rychlým krokem.

Avšak jak již s vrchu řečeno, bylo Rusům záhy Čechy opustiti. Poslední slavnostní den Suvorovův pořádal general Miloradovič v hostinci „U zlatého jednorožce“ na Malé Straně.

Suvorov prý byl velmi vesel. Kdož ví, zda nebylo tomu naposledy, neboť již dne 28. ledna opouštěl Prabu, kde, jak pravil, žil něco oněch blahých ohvílí, jež se druhdy více nevracejí.

Ve Vysokém Mýtě, jímž vojsko ruské se bralo, zapsal se Suvorov do pamětní knihy sboru střeleckého a přitiskl ku podpisu svému i pečeť svoji. Starostu Pavlovského políbil a týž měl opět zlíbati všechny přítomné, kteří se pod podpis maršálkův podepsali.

Avšak jakmile opustil Suvorov Čechy, jako by jej bylo opustilo i všechno zdraví. Již v Krakově musel ulehnouti; kdyby nebylo petrohradských slavností jemu na počest carem Pavlem pořádaných, kteréž ho na další cestu nutily, byl by tu zůstal ležeti. Opustil však Krakov, ale jedva dojel svého statku Kobrinu, zachvácen byl takou slabostí, že poznov musel ulehnouti.

Pavel I., zvěděv o nemoci maršálkově, nařídil, aby se všichni generalové v okolí nemocného se nacházející v obsluze jemu vystřídali. Avšak Suvorov chtěl míti kolem sebe jediného knížete Bagrationa, službu ostatních zamítnuv. A následkem toho byla úplná nemilost carova. Šel car ve hněvu svém tak daleko, že dal u všech pluků čísti denní rozkaz toho znění, že Suvorov uvalil na sebe hanu, nechť zachovávati vojenský rozkaz od císaře vydaný. Následkem toho byly také všechny přípravy k jeho vítěznému vjezdu zastaveny, a Suvorov, který o nemilosti své v Rize se dozvěděl, ubytoval se po svém příchodu v Petrohradě u své neteře v jedné odlehlé čtvrti, kde následkem zarmutku nemoc jeho se zhoršila, tak že šestnáctého dne po svém příchodu zemřel. Toho dne ztratila Rus největšího bohatýra, jenž se strašlivou jistotou rozdával nepřátelům na bojištích rány, a jenž při svém na výsost vojenském duchu nezapřel v sobě nikdy člověka. Netrval s despotickou umíněností na správnosti každého svého kroku, ano přál si, aby mu podřízení mínění své o něm, byť i nelichotící, upřímně řekli. Byl přísný ku podřízeným, k sobě však nejpřísnějším, a spravedliv ku všem. Byl lidu vždy blíže, nežli mocným to-

hoto světa, ač svým postavením a hodnotami dle běžných názorů, k těmto náležel, a s hlediska těchto řádů, jež člověčenstvo rozškatulkovaly v třídy sobě zcela očiizené, ovšem platil za podivína a zpátečníka, jenž sílu ruskou dovedl postaviti před zraky ztrnulé Evropy, ale sebe u dvora a šlechty nikdy do světla příznivého.

Velkolepý pomník, jež dal Pavel I. v Petrohradě r. 1801. Suvorovu postaviti, jest jen nepatrným kaménkem vděku suverena, oproti horám věčné paměti, jimž z krve své ruský národ na oslavu Alexandra Vasiljiče dal vzrůsti, a k nimž v nadšení jak ku chrámům nejvyšším putuje, tuše, že pouť ta platí jemu samému a jeho i všeho Slovanstva budoucnosti.

